

TEMEL SANAT EĞİTİMİNDE DİSİPLİNERARASI YAKLAŞIMA DAYALI (MÜZİK DESTEKLİ) UYGULAMANIN ÖĞRENCİ TUTUM DÜZEYİNE ETKİSİ (*)

Asuman ÖZDEMİR (**)
Hülya İZ BÖLÜKOĞLU (***)
Nezihe ŞENTÜRK (****)

Öz

Günümüzde sanat, yeni yöntem, teknik ve araçlarla zengin anlatım olanak arayışlarını, sanat nesnesini, formlarını farklı disiplinlerin alanlarından beslenerek gerçekleştirilmektedir. Böyle bir ortamda kendine yer arayan sanatçının, eğitimcinin araştırmalarını bu yöne çevirme zorunluluğu kaçınılmazdır. Söz konusu gereklilikten hareketle, bu çalışmada disiplinlerarası bir yaklaşımla müzik ve resim alanlarının birlikteliğine dayanmaktadır.

Uygulama Güzel Sanatlar ve Spor Liselerinde temel sanat eğitimi ders planı içinde gerçekleştirilmiştir. Temel sanat kavramlarını öğrenme sürecinde disiplinlerarası yaklaşımı temel alan uygulamanın, öğrencilerin tutum düzeyindeki etkisini belirlemek için yapılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, Karabük ili İMKB Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi'nde Resim bölümünde öğrenim gören 10. Sınıf öğrencileri oluşturmuş ve uygulamanın yapıldığı deney (n=7) ve kontrol (n=7) grubu seçkisiz (random) örnekleme yoluyla seçilmiştir. Bu çalışmada kontrol gruplu ön test-son test araştırma modeli kullanılmıştır.

Deney grubuna araştırmacı tarafından geliştirilen müzik öğeleri destekli uygulama (MÖDU), kontrol grubuna geleneksel yöntem uygulanmıştır. 10 hafta sonunda deney ve kontrol grubuna tutum ölçeği son testi uygulanarak veriler istatistiksel olarak analiz edilmiştir. Tutum ölçeği veri analiz sonuçlarına göre, deney grubunda kontrol grubuna göre anlamlı bir artış görülmemiştir.

Anahtar Kelimeler: Disiplinlerarası, Temel Sanat Eğitimi, Müzik Öğeleri.

*) Bu araştırma birinci yazarın Doktora Tezinden alınmıştır. Doktora Tezi Başlığı: Temel Sanat Eğitiminde Disiplinler Arası Yaklaşım Dayalı (Müzik Destekli) Uygulamanın Öğrenci Başarı Düzeyine Etkisi. Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi, 2014, Ankara.

**) Yrd. Doç. Dr., Karabük üniversitesi SFTGSF Resim Ana Bilim Dalı
(e-posta: aademir@karabuk.edu.tr).

***) Prof., TOBB üniversitesi Güzel Sanatlar, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, İletişim Tasarımı Bölümü, (e-posta: hibolukoglu@etu.edu.tr).

****) Prof. Dr., Gaz. üniversitesi Eğitim Fakültesi, Müzik Eğitimi Ana Bilim Dalı,
(e-posta: nezih@gazi.edu.tr).

***The Effect of Music Supported Practice on Student Attitudes Based on
Interdisciplinary Approach in Basic Art Education***

Abstract

In our age, art performs rich narrative possibilities, object of art and art forms, making benefit of various different disciplines by means of new methods, techniques and tools. Therefore, it is inevitable for the artist or instructor, who tries to find a place in such a structure, to shift their researches to this way. Starting from this necessity, this research, depends on the combination of music and painting in an interdisciplinary approach.

Application has been performed within basic art education lesson plan in Arts and Sports High Schools. The purpose of this research is to determine the effects of this application, which uses interdisciplinary approach in the process of learning basic notions of art as a basis, on the level of attitudes of the students. The study group of the research which consists of the student who study in Painting Department of İMKB Fine Arts and Sports High School in Karabük and experimental (n=7) and control (n=7) groups in the application are determined by the way of random sampling. In the implementation of this study which is in the capacity of experimental research, pretest-posttest control group design is preferred as the research model.

While the experimental group is tested with the application which is developed by researcher and supported by music elements in basic art education, traditional methods are applied to control group. At the end of ten weeks, final attitude scale test is applied to experimental and control groups, and the acquired data is analyzed statistically. According to the attitude scale data analysis, a significant increase was not observed in the experimental group compared to the control group.

Keywords: *İnterdisciplinary, Basic Art Education, Basic Music Components*

Giriş

Günümüzde kültürel ilerlemeyi sağlayacak ana basamaklardan biri olan eğitimde yeni yakalama çabası ile değişen ve gelişen dünyaya paralel adımlar atma, değişime karşı anlamlı çözümler üretme ve uygulamada başarıya ulaşma çabası oldukça önemlidir. Eğitim tarihi boyunca yapılan tüm çalışmalar eğitim kalitesinde daha iyiye ulaşma çabası ile yapılmaktadır.

Sanat eğitimi alan öğrenciler için en önemli şeylerden biri sanatsal ve bilişsel gelişim sürecinin sağlam temellere dayandırılması olacağına göre, bu bağın sağlam atılması, her anlamda geliştirilmek istenen eğitim süreci için vazgeçilmezdir. Yeni gelişmelere bakıldığında bu çözüm sürecinin önemli etkenlerinden biri disiplinlerarası bakış açısıdır. Perkins'ten aktarıldığı gibi düşünceleri ifade etmenin gücü farklı bilgilere erişme ve tecrübe edinimi ile mümkündür (Perkins'ten akt. Özkök, 2005). Eğitimin yeni yollar arama gayesi içinde yerini alan disiplinlerarası yöntemler oldukça yoğunlaşmıştır ve her türlü

çalışmanın, eğitimde gelişmeye ön ayak olacağı ve bu çalışmaların eğitimin kalitesinde anlamlı bir fark yaratacağı üzerinde durulmaktadır.

Dünya gerçekleri paralelinde bu değişimin farkında olan araştırmacı ve eğitimciler bu konu üstüne çalışmakta ve düşüncelerini dile getirmektedir. Yıldırım (1996, s.89), “Disiplinlerarası öğretimin önemi, etkili ve anlamlı öğrenmeye olan katkısı her geçen gün daha fazla vurgulanmaktadır. Bu yaklaşım yeni olmamakla birlikte kendini hem literatürde hem de okullardaki uygulamalarda daha fazla hissettirmeye başlamıştır” diyerek dikkat çekmektedir. Ülkemizde disiplinlerarası yaklaşım yöntemlerinin uygulanması tartışılan bir konu haline gelmiş olsa da sanat eğitimi veren kurumlarda uygulama örnekleri yeterli düzeyde görülmemektedir. Sanatın tarihsel parçaları, kültürleri, kuşakları ve çevreleri, birbirine bağlayan önemli bir köprü olduğu aşikârdır. Eğitimin de aktarıcılık rolüne bakılacak olursa bu konuda Erzen (1976) sanatın ve eğitimin, değer ve bilgilerin iletişimiyle ve tarihsel aktarımı için iki temel araç olduğunu dile getirmektedir. İnsan için iki önemli nokta sanat ve eğitim; her iki alanın birbirinden bağımsız hareket etmesi düşünülemez. Böylesi bir durumda kültürel kimliği ile ortaya çıkan bireylerin yetişmesinde önemli bir araç olan sanat eğitimi alanı varoluş amacından sanattan kopmuş olacaktır. “Çağdaş eğitimin temel işlevi, çağdaş toplumu gerçekleştirecek insanları yetiştirmektir. Çağdaş insan bilim, sanat ve teknik alanlarda gerekli ve yeterli bilgi birikimine sahip, çağını yaşayan insandır.” (İlhan, 1994, s. 173). Bu noktada disiplinler yaklaşımların eksik kaldığı noktaları disiplinlerarasılık tamamlamaktadır.

Bireylerin zihinsel becerilerini aktif bir şekilde değerlendirmeye yönlendirmek, farklı alanlara ait öğrenilen bilgilerin anlamlı bir bütün haline getirerek öğrenmeye, çözümlenmeye, bilgi üretimine ve uygulamaya yönlendirmek doğru bir adım olacaktır. Öğrencilerin diğer sanat dalları ile ortak paydaları öğrenmeleri gelecekte atacakları adımlarda, yaratıcılıklarında, ürünlerinde, yöntemlerinde zenginleşme yaratacak ve keşiflerin yolunu açacaktır. Öğrencinin sorunlara farklı açılardan yaklaşabilmesi farklı çözümler üretebilmesi için de diğer disiplinlerin eğitim sürecine girmesiyle anlam bulacaktır. “Boden (1990) ve Koestler (1964)’e göre, yaratıcılığın süreçleri şöyle tanımlanabilir: Farklı kaynaklardan farklı düşünceleri bir araya getirmek: Koestler’in ‘bisociation’ olarak tanımladığı bu süreçte, eldeki problemle ilgili olarak, diğer başka düşüncelerden yararlanılarak yaratıcı sonuçlar elde edilebilir” (Baden ve Koestler’den akt. Kara, 2007, s. 51).

Tarihsel sürece bakıldığında sanata yönelik alanların sürekli kesiştiği, ortak bilgiler üstünden üretimine geçildiği veya ortak çalışmalara imza atıldığı görülmektedir (Esen, 2008; Kandemir, 2007; Özel, 2007; Özmenteş, 2008; Tüzel, 2008).

Bunlardan biri de sanatın bir başka alanı olan müzik ile görsel sanatların birlikteliğinin ortaya çıkardığı sonuçlardır.

Sanatlar arasındaki etkileşim yüzyıllar öncesinden dile getirilen bir olgudur. Eski çağlarda yedi sesi karşılayan yedi renk bulunmuş ve oluşturulan renk skalaları daha sonraki dönemlerde de incelenmiştir. Örneğin (16. yy) Arcimboldo, renk-ses özdeşliği üzerinde

durmuş ve bir renk klavyesi geliştirmeye çalışmış, (1715) din adamı ve fizikçi Louis Bertrand Castel, Newton'un renk kuramından yola çıkarak, ışık, renk ve tınıyı bütünleştiren bir çalgı yapmayı denemişti (Kandemir, 2007, s. 5).

Renk ve ses ilişkisini araştıran çalışmalarla başladığı düşünülebilecek işitsel ve görsel alanların ortak noktalarına yönelik arayışlar devam etmiştir. İpşiroğlu (2006), sanatlar arası etkileşimin, sanatların doğa yansıtmacılığından uzaklaştığı noktada ivme kazandığından ve müziğin biçim dilinin diğer sanatları etkilediğinden bahseder ve resim sanatının buna öncelik ettiğini ekler.

Özellikle müzikal konular ve motiflerin görsel temsilleriyle örneklerini gördüğümüz bu ilişkiler yakın zamanda kendini daha çok müzik-motivasyon ilişkisi ve müzik ile doğaçlama eser üretimi şeklinde göstermiştir. Tarih içinde sanatçıların bireysel seçimleri ile yeni ilişkilerin ortaya çıkmasına öncülük ettiği disiplinlerarası durum artık bireysel seçimlerin çok ötesine taşınmıştır. Çağın bir zorunluluğu haline gelmiştir.

Itten'a (1975) göre sanatta yaratıcılık ön planda olmalı ve her alan kendi dışına çıkmayı başarabilmelidir. Sanatsal yeteneklerin açığa çıkması için yaratıcılığı her anlamda özgürleşmesi gerekir. Yaratıcılık içeren bir süreç veya çalışmada deneyimler ve sezgilerle özgünlüğe ulaşılabilir. Bunu yaparken de sanatın temellerine yönelik bilgi birikimini edinme yolunda çaba sarf edilmelidir.

Sanatın farklı yönlerde ürünler verdiği resim ve müzik alanı bağımsız gibi görünmesine rağmen aynı estetik(günün anlayışına göre), felsefik hedeflere ve kaygılara dayanmaktadır. Özellikle de tüm sanat alanlarında işin içine tasarım/kompozisyon kaygısı girdiğinde, kökten birbirlerine bağlandıkları düzenleme öğelerinin, yaratıcı sürecin kaygısını taşımaktadır. Kullanılan malzeme, dil değişse de temelde aynı kaygılara sahiptirler.

Çeşitli kaynaklara bakıldığında ve alanların uzmanlarının değerlendirmelerine bakıldığında görülecektir ki işitsel alana ait öğelerin veya görsel alana ait öğelerin tanımlamalarında, açıklamalarında, örneklemelerinde sürekli birbirlerinden faydalanılmaktadır. Örneğin Dünya Bankası tarafından desteklenen ve uzman bir kadro tarafından gerçekleştirilen panel sonucunda yayınlanan bir raporda (Müzik Öğretimi) birçok yerde işitsel olanla görsel olan birleştirilmiş ve görsel olana ait örneklerle tanımlamalara veya betimlemelere yer verilmiştir (Dawson ve Acay, 1997). Sanat terimlerini içeren sözlüklerde yoğun olarak her iki alana ait benzetme ve tanımlardan yola çıkarak aktarımlar yapılmaktadır. Bir kavramın incelenmesinde etkisi olan farklı disiplin alanlarına ait bilgi ve tecrübelerin öğrenilmesi önemlidir. Bu sayede farklı alanlara ait bilgi edinilebilir ve edinilen bu bilgi ve tecrübeler bir arada kullanılabilir. Bu tür bir yaklaşım öğrencilerin analiz sentez becerilerini geliştirmekte, derse karşı ilgilerini yukarda tutmakta ve ders ortamına hareket kazandırmaktadır (Yıldırım'dan akt. Demirel, Tuncel, Demirhan ve Demir, 2008).

Disiplinlerarası düşünce sisteminin, sanatın ayrılmaz bir parçası haline gelmesi nedeniyle farklı disiplin alanlarına ait bilgi ve tecrübe ediniminin amaçlanması nedeniyle bu araştırmada örnek olarak müzik ve görsel sanatlar birlikteliği araştırılmıştır. Öğrencilerin

çağın gereklilikleri paralelinde, kişisel arayışlarına, sanatsal tavırlarına ve tercihlerine bir ölçüde yardımcı olabilecek bir disiplin alanına yönelik genel bilgilerin sunulması olarak değerlendirilebilir.

Müzik Öğeleri Destekli Uygulama

Müzik ve resim alanının ortak paydaları üzerine kurulan bu çalışmada çalışmaya konu olan müzik ve resim öğelerinin tespitinde ilgili literatür taranmış ve bu konuda uzman kişilerden yararlanılmıştır. Ayrıca araştırma konusundan sapmamak ve araştırmayı ayırtıcılarla kurulan bir kavramsal çerçevede boğmamak için kavramların tanımları ve temel içerikleri ile yetinilmiştir. Çalışmada amaçlanan ne müziğe yönelik profesyonel bir bilgi yüklemesi ne tarihsel süreçte müziğin yaşadığı değişimleri aktarmak ne de müzik eşliğinde görsel çalışmalar yaptırmaktır. Sadece müzik ve görsel sanatlar alanında var olan ortak paydalar yansıtılmaya çalışılmıştır.

Temel müzik öğeleri, parça bütün ilişkisi içinde irdelenmiş ve söz konusu öğelerin görsel alandaki bağlantıları incelenerek ortak bir noktaya varılmaya çalışılmıştır. Bulunan ortak noktaların işitsel ve görsel örneklerle ne ifade ettiği, eserlerin oluşumundaki katkıları yönünden değerlendirilmiştir. Uygulamada her hafta ayrı ayrı ele alınan öğeler kompozisyon ya da tasarım bütünlüğü içindeki yeri göz ardı edilmeden aktarılmıştır ve uzman görüşlerine göre öğrencilerin yaş durumları ve bilgi seviyelerine uygun seçilmiş öğe birliktelikleri üzerinden hareket edilmiştir.

Uygulama bir resim ve bir müzik öğretmeni tarafından gerçekleştirilmiştir. Ders uygulayıcıları olarak dersler öncesinde konuyla ilgili olarak bir araya gelmişlerdir. Araştırmada kullanılan öğe birliktelikleri tasarım - kompozisyon, Oran - orantı, armoni - armoni, ritim - ritim, zıtlık - zıtlık, denge - denge, vurgu/egemenlik - vurgu/dominant/çözülüm, birlik/bütünlük - birlik/bütünlük olarak kullanılmıştır.

Müzik alanında var olan öğelerde adlandırma farklılıkları ya da adlandırmaların aynı, içeriklerin farklı olduğu durumlar söz konusudur. Bunlar dikkatle incelenerek sadece içeriklerin birbirleri ile paralellik taşıdığı öğeler üstünden çalışma temellendirilmiştir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı Güzel Sanatlar ve Spor liselerinde, temel sanat eğitiminde müzik öğeleri destekli uygulamanın öğrencilerin tutum düzeylerine etkisini inceleyerek öğrencilerin, temel müzik öğeleri eşliğinde (müzik öğelerinin vurgulanması/ anlatılması/ karşılaştırılması) temel sanat öğelerini keşfetmeleri, tanımaları ve kavramalarını sağlamak ve temel sanat öğelerini öğrenme sürecindeki tutum düzeylerindeki farkı ortaya koymaktır

Erickson (1995) ise disiplinlerarası öğretimi, “bir kavramın farklı disiplinlerdeki kavramsal bütünleşmesi” olarak tanımlamaktadır (Jacobs ve Erickson’dan akt. Duman ve Aybek, 2003, s.5-6). Bu çalışma ile Erickson’un üzerinde durduğu “kavramsal bütünleşme” temeline dayandırılarak disiplinlerarası yaklaşımı esas alan bir uygulama yapılmıştır.

Müzik öğeleri destekli bu uygulamanın öğrencilerin tutum düzeylerine etkisi aşağıdaki alt problemler altında incelenmiştir.

1. Deney grubu ile kontrol grubunun uygulama öncesi hazırbulunuşluk düzeyleri nedir?
2. Deney grubunda bulunan öğrencilere ilişkin uygulama öncesi ve uygulama sonrası tutum puanları arasında farklılık var mıdır?
3. Kontrol grubunda bulunan öğrencilere ilişkin uygulama öncesi ve uygulama sonrası tutum puanları arasında farklılık var mıdır?
4. Deney grubu ile kontrol grubunda bulunan öğrencilere ilişkin uygulama öncesi ve uygulama sonrası tutum puanları arasında farklılık var mıdır?

Yöntem

Güzel Sanatlar ve Spor liselerinde öğrenim gören öğrencilerin müzik öğeleri destekli uygulamaya yönelik tutumlarını incelemeyi amaçlayan bu betimsel çalışma bir yönüyle de deneyseldir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu (N=14), Karabük İli Safranbolu Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi 10.sınıflar öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Yansız atama yöntemiyle (random) deney (n=7) ve kontrol (n=7) grupları oluşturulmuştur.

Bu çalışmada bir öğretim yönteminin etkililiği söz konusu olduğundan belirlenen örneklemin evreni temsil etme amacı güdülmektedir.

Araştırma kapsamında, 10 haftalık, müzik öğeleri destekli uygulama (MÖDU) deney grubuna uygulanırken; kontrol grubunda ise, sadece Milli Eğitim Programı uygulanmış, normal süreçte eğitim-öğretime devam edilmiştir. Her iki grupta deney öncesi ve deney sonrası ölçmeler yapılmıştır. Araştırmada kullanılan deneysel desen (ön test-son test kontrol gruplu desen) Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Araştırma Deseni

Gruplar	Ön test	Uygulama	Son test
Deney	Tutum Ölçeği Hazırbulunuşluk Ölçeği	MÖDU	Tutum Ölçeği
Kontrol	Tutum Ölçeği Hazırbulunuşluk Ölçeği	MEB Programı	Tutum Ölçeği

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak Özdemir(2014) tarafından geliştirilen “Resim Eğitiminde Müzik Öğeleri Destekli Yöntemin Öğrenci Üzerindeki Etkisini Saptama Ölçeği” ve hazırbulunuşluk ölçeği kullanılmıştır.

Hazırbulunuşluk Ölçeği

Öğrencilerin temel sanat öğeleri ile ilgili hali hazırdaki hazırbulunuşlukları hakkında bilgi sahibi olma düzeylerini ortaya çıkarmak için hazırbulunuşluk ölçeği geliştirilmiştir. Anketin geliştirilmesinde, anket geliştirme sürecindeki temel adımlar izlenmiştir (Shau-ghnessy ve Zechmesiter, 1997; Baş, 2003). Buna göre araştırmanın kapsamı belirlenmiştir. Kapsamın belirlenmesinde, öğrencilerin temel sanat öğeleri ile ilgili bilgi ve temel sanat alanlarında çalışmalar yapma durumlarına ilişkin öncelikle literatür taraması yapılmış, konu ile ilgili yapılmış araştırmalar incelenmiştir.

35 madde içeren anket alan uzmanı olan ve ölçme uzmanı olan akademisyenlere inceletilmiş ve anketin 24 maddelik genel yapısı belirlenmiştir. Anket beş alt amaç içeren sorulardan oluşmaktadır. Görsel sanatlar alanına ait temel sanat öğeleri konusunda teorik bilgi, pratik bilgi, temel müzik öğeleri bilgisi, resim ve müzik alanlarının ortak noktaları hakkında bilgi, resim ve müzik alanlarının ortak noktalarına dayalı pratik bilgi durumlarının belirlenmesine yöneliktir. Uygulamada yer alan soruların amaca uygun olarak belirlenen problemi tespit edip edemeyeceği de uzmanlar tarafından değerlendirilmiştir.

Tutum Ölçeği

Uygulamanın öğrencilerin tutumlarında oluşturacak farklılıkları ölçmek için araştırmanın amacına uygun olarak, uzmanların görüşleri doğrultusunda bir tutum ölçeği geliştirilmiştir. MÖDU'ye ilişkin öğrencilerin tutumlarını ortaya çıkarmaya çalışan ölçeğin deneme uygulaması için hazırlanan 36 maddelik son şekli uzman görüşleri alınarak belirlenmiş ve deneme uygulaması yapılmıştır. Çalışma kapsamında belirlenen öğrencilerin deneme formunda yer alan 36 maddeye vermiş oldukları cevaplar SPSS-15 paket programına işlenmiştir. Geçerlilik güvenirlik çalışmasının ardından nihai ölçek formunda 24 maddenin ölçekte yer alabilecek niteliğe sahip olduğu görülmüştür. Cronbach alpha iç tutarlılık katsayıları 1.Faktör için, 94 olarak ölçülmüştür. Ölçeğin geneli için çok yüksek düzeyde iç tutarlılığa sahip olduğu söylenebilir.

Öğrenci algılarını ifade eden cevapların işlenmesinde, “Hiç Katılmıyorum”, “Katılmıyorum”, “Kararsızım”, “Katılıyorum” ve “Tamamen Katılıyorum” şeklindeki 5’li dereceleme ölçeğinde derecelendirilen olumlu soru maddeleri sırasıyla 1, 2, 3, 4,5 şeklinde, olumsuz soru maddeleri ise 5, 4, 3, 2, 1 şeklinde tersten puanlandırılmıştır.

Verilerin Analizi

Seçkisiz örnekleme yoluyla seçilen gruplardan birisi deney, diğeri ise kontrol grubu olarak alınmıştır. Deney grubunda MÖDU, kontrol grubunda ise MEB öğretim yöntemi uygulanarak, öğrencilerin tutumları kullanılan yöntemler açısından incelenmiştir.

Araştırmadaki veriler SPSS 15.0 programı kullanılarak analizleri yapılmıştır. Uygulama sürecinden önce öğrencilerin temel sanat öğeleri ile ilgili hazırbulunuşlukları deney ve kontrol gruplarının maddelere vermiş oldukları evet ve hayır cevaplarına ait frekans ve

yüzde dağılımlarına bakılmıştır. Öğrencilere uygulanan ölçme araçlarında toplanan verilere karşılaştırma yapılması aşamasında deney ve kontrol gruplarında örneklem sayıları 7 olduğundan nonparametrik testler uygulanmıştır. Deney ve kontrol grubunda bulunan öğrencilerin tutum puanları arasındaki farklılıklar Mann-Whitney U Testi analiz edilmiştir (Büyüköztürk, 2010).

Bulgular

Tablo 2. Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Hazırbulunmuşluk Düzeylerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

	Deney				Kontrol			
	Evet		Hayır		Evet		Hayır	
	f	%	f	%	f	%	f	%
1.Temel sanat öğeleri konusunda bilgi edindiniz mi?	5	71,4	2	28,6	5	71,4	2	28,6
2.Temel sanat öğeleri kapsamında çalışmalar yaptınız mı?	6	85,7	1	14,3	5	71,4	2	28,6
3.Temel sanat öğeleri kapsamında örnekler gördünüz mü?	4	66,7	2	33,3	7	100,0	0	0,0
4.Temel sanat öğelerini biliyor musunuz?	6	85,7	1	14,3	4	66,7	2	33,3
5.Temel müzik öğeleri hakkında bilginiz var mı?	1	14,3	6	85,7	0	0,0	7	100,0
6. Sanat alanları arasında ki ilişki hakkında bilginiz var mı?	5	71,4	2	28,6	4	66,7	2	33,3
7.Müzik alanına ait bilginiz var mı?	2	28,6	5	71,4	2	33,7	4	66,7
8.Daha önce temel müzik öğeleri eşliğinde temel sanat öğeleri konusuna ait bilgi edindiniz mi?	2	28,6	5	71,4	0	0,0	7	100,0
9.Daha önce temel müzik öğeleri eşliğinde temel sanat öğeleri konusuna ait çalışmalar yaptınız mı?	1	14,3	6	85,7	0	0,0	7	100,0
10.Müzik ve resim alanları arasında bulunan ortak özelliklere ait bilginiz var mı?	4	57,1	3	42,9	5	71,4	2	28,6
11.Armoni konusuna dayalı çalışmalar yaptınız mı?	7	100,0	0	0,0	7	100,0	0	0,0
12.Denge konusuna dayalı çalışmalar yaptınız mı?	7	100,0	0	0,0	7	100,0	0	0,0
13.Vurgu-egemenlik konusuna dayalı çalışmalar yaptınız mı?	7	100,0	0	0,0	6	85,7	1	14,3

14. Birlik-bütünlük konusuna dayalı çalışmalar yaptınız mı?	6	85,7	1	14,3	7	100,0	0	0,0
15. Zıtlık- koram konusuna dayalı çalışmalar yaptınız mı?	7	100,0	0	0,0	7	100,0	0	0,0
16. Oran-orantı konusuna dayalı çalışmalar yaptınız mı?	7	100,0	0	0,0	7	100,0	0	0,0
17. Ritim konusuna dayalı çalışmalar yaptınız mı?	7	100,0	0	0,0	7	100,0	0	0,0
18. Ritim konusunda bilginiz var mı?	5	71,4	2	28,6	6	85,7	1	14,3
19. Armoni konusunda bilginiz var mı?	7	100,0	0	0,0	6	100,0	0	0,0
20. Denge konusunda bilginiz var mı?	7	100,0	0	0,0	7	100,0	0	0,0
21. Vurgu-egemenlik konusunda bilginiz var mı?	7	100,0	0	0,0	6	100,0	0	0,0
22. Birlik bütünlük konusunda bilginiz var mı?	6	85,7	1	14,3	7	100,0	0	0,0
23. Zıtlık-koram konusunda bilginiz var mı?	7	100,0	0	0,0	7	100,0	0	0,0
24. Oran-orantı konusunda bilginiz var mı?	7	100,0	0	0,0	7	100,0	0	0,0

Tablo 2'ye bakıldığında deney grubunda ve kontrol grubunda bulunan öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyleri incelendiğinde, “Temel sanat öğeleri konusunda bilgi edindiniz mi?” sorusuna deney grubunda bulunan 5 öğrencinin bilgi edindiklerini ifade ederken 2 öğrenci bilgi edinmediklerini ifade etmişlerdir. Kontrol grubunda bulunan 5 öğrencinin bilgi edindiklerini ifade ederken 2 öğrenci bilgi edinmediklerini ifade etmişlerdir. Temel sanat öğeleri konusunda deney grubunda ve kontrol grubunda bulunan öğrenciler eşit oranda hazırbulunuşluk düzeyine sahip olduğu görülmektedir.

Görsel sanat temel öğeler alanına ait genel sorulara verilen cevaplar sonucunda her iki grubun öğrencilerinin hazırbulunuşluklarının lehine farklılık görülmüştür.

Görsel sanat temel öğeler alanına ait ayrıntılı sorulara (tek tek kavramlara ait teorik ve pratik bilgi soruları) verilen cevaplar sonucunda her iki grubun öğrencilerinin hazırbulunuşluklarının eşit olduğu görülmüştür.

Müzik alanı ile ilgili sorularda ise her iki grupta farklılaşmalar görülmektedir. Müzik alanı ile ilgili sorulara olumlu cevap veren öğrencilerin (kontrol ve deney) durumlarının daha önce öğretmenlerin ders esnasında bazı kültürel bilgilerle örnekleme yapmasından kaynaklandığı anlaşılmıştır.

Tablo 3. Deney Grubu ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Ön Test ve Son Test Tutum Puanlarına İlişkin Sıra Ortalamaları Arasındaki Farklılığa Göre Mann-Whitney U Testi Sonuçları

	Grup	N	Sıra Ortalama	Sıra Toplamı	U	p
Tutum Ön Test	Deney	7	5,79	40,50	12,500	,125
	Kontrol	7	9,21	64,50		
	Toplam	14				
Tutum Son Test	Deney	7	7,93	55,50	21,500	,701
	Kontrol	7	7,07	49,50		
	Toplam	14				

Tutum ön test sonucuna göre, deney grubu öğrencilerinin tutumlarının kontrol grubu öğrencilerinin tutumlarına göre daha düşük olduğu görülmüştür. Fakat tutum son test sonuçlarına göre deney grubu öğrencilerinin tutumlarının kontrol grubu öğrencilerinin tutumlarına göre artış görülmüştür. MEB öğretimi uygulanan kontrol grubu öğrencilerinin tutum ön test-son test puanları arasında bir düşüş görülmüştür.

Tablo 3'e bakıldığında uygulama öncesi tutum ölçeğine ait deney ve kontrol grubunun sıra ortalamaları arasında $U=12,50$, $p=,125>,05$ 'e göre anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Sıra Ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olmamasına rağmen deney grubunda bulunan öğrencilerin tutum düzeylerine ilişkin sıralamalarının, kontrol grubunda bulunan öğrencilerin tutum düzeylerine ilişkin sıralamalarından daha büyük olduğu görülmektedir.

Uygulama sonrası tutum ölçeğine ait deney ve kontrol grubunun sıra ortalamaları arasında $U=21,50$, $p=,701>,05$ 'e göre anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Sıra Ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olmamasına rağmen deney grubunda bulunan öğrencilerin tutum düzeylerine ilişkin sıralamalarının, kontrol grubunda bulunan öğrencilerin tutum düzeylerine ilişkin sıralamalarından daha büyük olduğu görülmektedir. Genel itibari ile bakıldığında uygulama öncesinde deney grubunun kontrol grubuna göre derse karşı tutumları ait sıra ortalamaları düşük olmasına rağmen uygulama sonrasında deney grubunun tutum puanlarına ait sıra ortalamaları kontrol grubunun tutum puanlarına ait sıra ortalamalarına göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılabilir.

Sonuç, Tartışma, Öneriler

Disiplinlerarası eğitim yaklaşımında belirli bir disipline ait ünite veya dersler birlikte ele alınarak, belirli kavramlar etrafında anlamlı bir birliktelik oluşturulmaya çalışılmaktadır. Bir konu, kavram veya problem etrafında bir araya gelebilen disiplinlerin bütünleştirilmesidir (Duman ve Aybek, 2003).

Görsel sanatlar alanında da öğrencinin bilgiyi daha kalıcı öğrenmesinde ve edilgen durumda olan becerilerini etkinleştirmeye, ön plan çıkarmaya yardımcı olacak şekilde disiplinlerin birbirleriyle ilişkisi değerlendirilerek yöntemler geliştirilmektedir. Sanat eğitiminde tek bir disiplin alanının değil birçok disiplin alanının etkileşim içinde olduğu bilincinin yüklenmesi eğitim açısından gün geçtikçe önem kazanmaktadır. Akdeniz ve Aksel’inde önemle üzerinde durdukları “sanatsal yaratı ve dönüşümler için çok yönlü bir ilişki mekanizmasının gerekliliği” burada karşımıza çıkmaktadır (1989, s.11). Ayrıca disiplinlerarası yöntemlerin başarısında ki en büyük katkının farklı alanlara ait eğitimcilerin birlikte çalışması olduğunu ifade edilmektedir (Duman ve Aybek, 2003). Aynı zamanda Bozdağ ve Perdahçı “Öğrenilen bilgilerin birbiriyle ilişkisi, birbirini tamamlaması bütün içinde algılanması öğrenmenin kalıcı ve bütüncül olması disiplinlerarası eğitim anlayışını ortaya çıkardığını” söylemektedir (2011, s. 78).

Milli Eğitim Bakanlığı’nın(2007) Bilim ve Sanat Merkezleri için yayınladığı yönergede bu konuya yer ayrılmıştır. Üstün yetenekli çocuk ve öğrencilerin eğitim alabileceği bu kurumlarda disiplinlerarası yaklaşıma önem verilmesi olumlu örneklerdendir. Bu yönergede “disiplinlerarası kazanımlarla sorunları çözmeye ve ya karşılamaya yönelik projeler geliştirilmesi” kurumun amaçlarından biridir. Program ilkeleri ve uygulamalarında disiplinlerarası ilişki anlayışına yönelik yaptırımları yer alır (2007, parag.30). Bu yaklaşım Genç’in yaptığı araştırmada görüldüğü gibi oldukça etkili ve olumlu sonuçlar vermiştir (2014). Fakat aynı bakanlığa ait Güzel Sanatlar ve Spor Liseleri için dikkate alınmamış olması konunun sadece üstün yetenekli bireylere has bir ayrıcalık olduğu gibi bir izlenim yaratmaktadır. Bu uygulama sürecinde öğrenci ve eğitimcilerle yapılan görüşmeler sonucunda disiplinlerarası yaklaşıma öğretim programında yer verilmediği görülmüştür. Eğitimcilerin kişisel inisiyatifleri ile küçük örneklerle farklı alan bilgilerini derslerde aktarmalarının ise yeterli bir çaba olduğu söylenemez. Sanat eğitimi, özellikle Güzel Sanatlar ve Spor Liselerinde eğitim programları yeniden gözden geçirilerek daha üretken rol oynayan ve öğrencilere özgür ifade ortamları yaratan bir sistem haline getirilmeye çalışılmalıdır. Gittikçe azalan uygulamalı ders saatleri ve ders içerikleri yeniden değerlendirilerek, çözümler üretilmelidir.

Yüzyılımızın eğitim anlayışının disiplinler bir yapıdan daha çok disiplinlerarası bir yapılanma içinde oluşu nedeniyle görsel sanatlar ve işitsel alana ait bu yönde yapılan araştırmalarda disiplinler anlayışın katı kesin hatlarına sahip olmaması gerektiği üzerinde durulmaktadır. Müzik ve görsel sanatlar ilişkisine dayalı yapılan araştırmalara bakıldığında öncelikle müzik eşliğinde yapılan resim çalışmalarına yönelik araştırmalara önem verildiği görülmektedir. Bu araştırmalardan çıkan sonuçlara göre konuya odaklanma, ders başarısında artış görüldüğü belirtilmekte iken sınıf mevcudiyetinin araç-gereç eksikliklerinin olumsuz etkiler yarattığına değinilmektedir (Ece ve Çeşit, 2011). Nitekim Mozart etkisinin incelendiği Timur’un yaptığı araştırma da kalabalık sınıflar, çalışma koşullarının yetersizliği ve branş dışı eğitimcilerin yetersizliği olumsuz etkenler olarak görülmektedir(2004). Diğer araştırmalara bakıldığında da çıkan sonuçlarda, eğitimin kalitesi,

yeterli kaynak ve materyal bulunmaması, kurumların çevre koşullarının uygun atmosfere sahip olmaması, eğitimdeki ilkel sorunlar gibi problemlerin ortak noktalar olduğu anlaşılmaktadır (Korkmaz, 2007; Turhal, 2005). Çalışmalarda süre ve uygulama sıkıntısına yönelik bir sorunla karşılaşmamıştır. Fakat uygulamalarda yaşanabilecek belirsizliklerin çalışmanın sonuçlarını etkileyebileceği aktarılmaktadır. Araştırmalardan da anlaşılacağı üzere müzik ve resim alanının keşiştiği araştırmalar sayıca yetersiz olduğu görülmektedir. Yapılan araştırmaların tamamına yakını müziğin bir motivasyon aracı olarak veya müziğin resim çalışmalarına yansımalarını ortaya çıkarmaya yöneliktir. Yurtdışı kaynaklarda ise bu tür çalışmalara daha sık rastlanmaktadır. Ayrıca son dönem araştırmaların olumlu sonuçları, disiplinlerarası yaklaşıma dayalı çalışmalara ayrı bir önem gösterilmesine neden olmaktadır. Bu nedenle iki farklı sanat alanına ait ortak bilgilerden yola çıkılarak hazırlanan bu uygulama, öğrencilerin sanatın ortak dile sahip olduğunu, daha zengin bir anlatım dili oluşturabileceklerini kavramaları açısından yararlı bir ortam sağladığı için eğitimin her kademesinde değerlendirilerek uygulanabilirliği artırılmalıdır.

Konu kapsamında yapılmış olan araştırma sonucunda her iki alana ait kavramlar arası ilişkiler bazında yapılmış çalışmalara rastlanmamış olması çalışmanın zor yönlerinden birini oluşturmuştur. Ancak tarihsel süreçte sanatçıların bu konuyla birebir ilgilenmiş, üzerine uygulamalar yapmış ve bilimsel/sanatsal temellerini dile getirmiş olması araştırmanın ana dayanağını oluşturmuştur.

Görsel sanatlar tasarım öğelerine dayalı olarak oluşturulmuş bu çalışmada disiplinlerarası yaklaşıma dayalı uygulama, resim ve müzik örneği kullanılarak, temel sanat elemanlarının öğretiminde etkililiğini ortaya çıkarmak amaçlanmıştır.

Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarından ortaya çıkanların çözümlenmesi sonucunda; MÖDU uygulamasının öğrenci tutumlarına yansımaya bakıldığında deney ve kontrol grubunda anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Kontrol grubunda sıra ortalamalarına göre bir düşüş olduğunu göstermektedir. Deney grubunda ise anlamlı bir yükseliş olmamasına rağmen belirli bir oranda artış olduğu görülmektedir. Bu bulgu bize öğrencilerin MÖDU uygulamasının öğrenci tutumlarında olumlu katkılar yaptığını söyleyebiliriz.

Sonuç olarak araştırmadan elde edilen bulgular incelendiğinde geleneksel metotların öğrenci tutumlarında yarattığı katılık nedeniyle uygulanan deneysel yöntemlerin anlamlı farklılıklar beklentisini etkilediği gözlemlenmiştir. Yine de bu çalışmadan çıkan sonuç öğrencilerin tutumlarında ve yaklaşımlarında olumlu görüşlere sahip olduğu ve yeni ilişkiler üstünde bir ışık yaktığı söylenebilir.

MÖDU, var olan sanat eğitimi sistemi içinde destekleyici bir yaklaşım olarak ele alınabilir ve farklı derslerde ünite içinde uygulanabilir. Bu alanda yapılan çalışmaların farklı konular ve yaş gruplarında da etkili olduğu çeşitli araştırmalarda ortaya çıkmıştır. Bu dikkate alınmalı ve değerlendirilmelidir.

Araştırmanın konusunu oluşturan sanat alanlarına ait farklı uzmanlardan bilgi ve tecrübe yardımı alınmalı ve uygulamaya geçilmeden önce oluşturulan plan, etkinlik, örnek

ve içerikler uzman eğitimciler tarafından tekrar gözden geçirilmelidir. Araştırmalarında veya uygulamalarında bu çalışmadan yararlanacak olan eğitimciler, ilgili disiplinler hakkında uygun ve yeterli düzeyde teorik ve pratik tecrübe edinmiş olmalı ve farklı uygulamalara yabancı olmamalıdır.

MÖDU’unda ders uygulayıcısı olarak belirlenen resim ve müzik alan uzmanları ile uygulamanın her adımı dikkatlice paylaşarak, ders içerikleri ile ilgili konular hakkında gerekli bilgi aktarımı yapılmalı ve ön uygulamalar gerçekleştirilerek net bir plan oluşturulmalıdır.

Disiplinlerarası uygulamalarda öğrencilerin, belirli bir bilgi dağarcığına sahip olması farklı alan bilgilerinin anlaşılmasında ve kavranmasında kolaylaştırıcı etki yaptığı gözlemlenmiştir. Bu nedenle ilgili konu kapsamında belli bir düzeyde bilgi sahibi olan öğrencilerle bu tür uygulamalar gerçekleştirilmesi önerilmektedir.

Güzel Sanatlar ve Spor Liselerinde disiplinlerarası pratik ve teorik bilgiye sahip yeterli eğitimci bulunmamaktadır. Sanat eğitimi kurumlarında yenileme ve geliştirme çalışmaları yapılırken disiplinlerarası koşullara uygun yapılanma sağlanmalı ve alan eğitimcileri yetiştirilirken de bu konu göz önünde bulundurulmalıdır.

Sanatın çağdaş bilgileri ve geleceğe yönelik farklı keşifleri içinde barındırdığı unutulmamalı ve sanat eğitimi kurumları bu yönde çağdaş sisteme ve sanat dünyasına paralel eğitimde geliştirme çabasına giderek tutarlı ve sağlam zemine dayalı sistemler oluşturmalıdır.

Müziğin insanlara kolayca ulaşabilen gücü yararlı bir şekilde değerlendirilerek, kültürel ve sosyal gelişmeyi yakalamak için eğitimde alanları birbirine yaklaştırıcı özelliğinden faydalanılmalıdır. Ayrıca müzik ve diğer sanat alanlarının yaratım sürecinde aynı temel kuralların işlediği göz önüne alınırsa, eğitim alanında disiplinlerarası çağdaş yapının farkında olan bireylerin oluşmasında katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Baş, T. (2003). *Anket: Anket nasıl hazırlanır? Anket nasıl uygulanır? Anket nasıl değerlendirilir?* Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Dawson, D., Acay, S. (1997). *Müzik öğretimi*. Ankara: Yükseköğretim Yayınları.
- Demirel, Ö., Tuncel, İ., Demirhan, C., Demir, K. (2008). Çoklu zekâ kuramı ile disiplinlerarası yaklaşımı temel alan uygulamalara ilişkin öğretmen-öğrenci görüşleri. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 33(147),s.14-25. <http://egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/article/download/683/133> sayfasından 28 Eylül 2013’de alınmıştır.
- Duman, B., Aybek B. (2003). Süreç-temelli ve disiplinlerarası öğretim yaklaşımlarının karşılaştırılması. *Muğla Üniversitesi SBE Dergisi*,11, <http://www.sbed.mu.edu.tr/index.php/asd/article/view/126> sayfasından 13 Haziran 2013’te alınmıştır.

- Ece, A. S., Çeşit, C. (2011). Türkiye’de lisansüstü düzeyde yapılan disiplinler arası müzik araştırmaları ve sonuçları, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(17), 599-617.
- Erzen, J. N. (1976). *Eğitimin estetik süreç olarak yorumu ve mimarlık eğitimi*, http://jfa.arch.metu.edu.tr/archive/02585316/1976/cilt02/sayi_2/175-185.pdf sayfasından 09 Haziran 2012’de erişilmiştir.
- Esen, M. (2008). *Müziksel algulamada ses ve renk ilişkisi*. Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi. İstanbul: Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Genç, M. A. (2014). Üstün yetenekli öğrencilerin görsel sanatlar eğitiminde disiplinlerarası öğretim etkinliklerinin değerlendirilmesi (Konya bilsem örneği). *Sanat Eğitimi Dergisi*. 2(1), s. 142-168. <http://www.sanategitimdergisi.com/makale/pdf/1386683808.pdf> sayfasından 28 Temmuz 2014’de alınmıştır.
- Itten, J. (1975). *Design and form*, London: Khon Wiley & Sons and Thames and Hudson Ltd.
- İlhan, A. Ç. (2008). *Müzik - görsel sanatlar ilişkisi*, 80.251.40.59/education.ankara.edu.tr/ilhan/.../M4.doc sayfasından 23 Temmuz 2013’de alınmıştır.
- İlhan, A. Ç. (1994). Üniversitelerde sanat eğitiminin gerekliliği. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 27(1), 173-183. 2 Kasım 2011 tarihinde <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/495/5838.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- İpşiroğlu, N., İpşiroğlu, M. (1993). *Sanatta devrim*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- İpşiroğlu, N. (2006). *Resimde müziğin etkisi*. İstanbul: Yirmidört Yayınevi 172
- İpşiroğlu, N. (2010). *Görsel sanatlarda alımlama ve sanatlararası etkileşim*. İstanbul: Hayalbaz Yayınevi.
- Kandemir, B.(2007). *20. Yüzyıl resiminde müziğin etkisi ve bu etkilenmenin klee ve kandinsky odaklı biçimsel incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaptan, S. (1995). *Bilimsel araştırma ve istatistik teknikleri*. Ankara: Web Ofset.
- Kara, E. (2007). *Temel tasarım eğitiminde destek bir veritabanı önerisi*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Korkmaz, Y. (2007). *Görsel ve işitsel sanatlar arasında ritm kavramının etkileşiminin 6.7.8. sınıflarda resim-iş eğitimi dersine katkısı*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi (2007). *Bilim ve sanat merkezleri yönergesi (2007/2593)*. http://mevzuat.meb.gov.tr/html/2593_0.html adresinden 19 Ağustos 2014’te alınmıştır.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2013). *İlkokul ve ortaokul görsel sanatlar dersi öğretim programı (1.-8.sınıflar)*. Ankara: MEB, http://ttkb.meb.gov.tr/dosyalar/programlar/ilkogretim/ilk_orta_gorselsanatlar.pdf adresinden 28 Ekim 2013’te alınmıştır.

- Özdemir, A. (2014). *Temel sanat eğitiminde disiplinler arası yaklaşıma dayalı (müzik destekli) uygulamanın öğrenci başarı düzeyine etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özel, V.S. (2007). *Plastik sanatlarda disiplinlerarası etkileşimler ve seramik sanatına yansımaları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Özkök, A. (2005). Disiplinlerarası yaklaşıma dayalı yaratıcı problem çözme öğretim programının yaratıcı problem çözme becerisine etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Dergisi*, 28, s. 159-167.
- Özmenteş, G. (2008). *İnsan, ritim ve müzik: Görüngübilimsel bir bakış*. Sanat Sokağı, 2, s. 23-25. 8 Haziran 2014 tarihinde <http://gozmentes.blogspot.com.tr/2008/06/insan-ritim-ve-mzik-grngbilimsel-bir.html> sayfasından alınmıştır.
- Shaughnessy, J.J., Zechmesiter, E. B. (1997). *Research methods psychology*. Singapore: McGrawHill.
- Timur, S. (2004). *Sanat eğitiminde alternatif yöntemler*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Turhal, S. (2005). *İlköğretim II. kademe altıncı sınıf resim dersi öğrencilerinin yaratıcılığının gelişmesinde müzik dinletisinin resme etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Tüzel, O. O. (2008). *Türk sanatında müzik esinli çalışmalar*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yıldırım, A. (1996). Disiplinlerarası öğretim kavramı ve programlar açısından doğurduğu sonuçlar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12, s. 89-94.
- Akdeniz, H., Aksel, E. (1989, Kasım). *Güzel sanatlar fakültelerinde temel sanat eğitimi üzerine düşünceler ve bir bakış açısı*. Güzel Sanatlar Fakültelerinde Temel Sanat Eğitimi'nde sunulmuş bildiri, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Kara, D. (2007, Nisan). 20.yy eğitim sistemi, disiplinler arası sanat eğitimi. *Bahariye Sanat Gazetesi*, <http://devabilkara.com/20yy-eitim-sitemi-disiplinler-arasi-sana> adresinden 3 Mart 2014'te alınmıştır.
- Bozdağ, L., Perdahçı, N. (2011). Sanat eğitiminde disiplinlerarası yaklaşım. Başkent Üniversitesi 1. Sanat ve Tasarım Eğitimi Sempozyumunda sunulmuş bildiri, Başkent Üniversitesi, Ankara. http://gsf.baskent.edu.tr/duyuru/SEMPOZYUM_KITAP.pdf adresinden 4 Temmuz 2014'te alınmıştır.

